

A VÁROSFÖLDI AGRÁRGAZDASÁG ZRT. MŰKÖDÉSE A RENDSZERVÁLTÁS ÓTA ELTELT IDŐBEN*

OPERATION OF VÁROSFÖLDI AGRÁRGAZDASÁG ZRT. IN THE PERIOD AFTER THE TRASFORMATION INTO A NEW REGIME

WEBER ERIKA PhD-hallgató

PTE KTK Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola

Abstract

My research aims at investigating models of agricultural plants operating before and the ones existing since the change of regime. It is well-known that during the three decades before 1990, Hungarian agriculture was basicly large-scale type; at the same time some of its sectors became significant even internationally. After change of regime the agrarian sector came under entirely new conditions. Degradation of the old modell began; system of market economy was developed; and now domestic agriculture can be organized according to EU-guidelines. As a result of my research, economic activity of an also presently operating enterprise has been delineated. This large farm deals with animal husbandry and cultivation of plants, and is situated at territory of the previously state-owned farm and the one of the cooperative achieved after change of regime. By presenting operation of the enterprise I have tried to show transformation possibilities of large farms. According to the results, process of tranformation and development I consider to be possibly exemplery for numerous plants of Hungarian agrarian sector.

1. Bevezetés

Az 1990 évi rendszerváltást követő időszakban jelentősen visszaesett a termelés, ami együtt járt a gazdaság szerkezeti átalakulásával. A korábbi iparszerű termelési mód az olcsó külső inputokra épült, gépesített rendszer volt, ez azonban addig tudott eredményesen működni, amíg az energia árak alacsonyak voltak. Az árnövekedés után (1973) kevésbé tudott eredményes lenni a rendszer.¹

A rendszerváltozást követően a mezőgazdaság jelentősége, részaránya jelentősen lecsökkent a magyar gazdaságban. Ez nem csak közvetlenül a rendszerváltásnak köszönhető, az azt követő törvényi és társadalmi változások is nagy szerepet játszottak ebben. Sokan a nyugat-európai kis családi gazdaságokat tekintették követendő példának. Nem gondoltak arra, hogy Kelet-Európában hiányoznak az ilyen gazdasághoz szükséges feltételek, és arra sem, hogy Nyugat-Európában jelen van a nagyüzemi rendszer is, ami a termelés 2/3-át adja.² A hazai nagyüzemi rendszer felszámolását a gazdasági környezet is befolyásolta. Súlyos gondokat okozott a keleti piacok elvesztése, amit azonban a nyugati piacok bővülése ellensúlyozott. A nyugati piacokon azonban túlkínálat jelentkezett, így az ottani termelők a közép- és kelet-európai országok piacaiban látták a kiutat. A nyugati termékek

* A tanulmány a TÁMOP 4.2.2./B-10/1-2010-0029: Tudományos képzés műhelyeinek támogatása a Pécsi Tudományegyetemen pályázat keretében készült.

beáramlásával az exportlehetőségek beszűkültek, ezzel egy időben a hazai fogyasztás is csökkent, így túltermelés alakult ki hazánkban is, ami lenyomta a mezőgazdasági árakat.³

Ezt tetézte a kárpótlási és privatizációs törvények sora. A rendszerváltást követően működő kormánykoalíció működésének időszaka alatt került sor a magyar cukoripar és egyéb élelmiszer előállító üzemek privatizációjára és nyugat-európai cégeknek történő eladására.⁴ A kárpótlási törvények végrehajtásával pedig új birtokszerkezet jött létre: a termőföld magántulajdonba került, a termelés súlypontja a magángazdaságokra helyeződött át. Sok új tulajdonos azonban nem vállalta, hogy maga művelje a földet, olykor nem is volt meg hozzá a kellő tudása, így kialakult a földbérleti rendszer vagy rosszabb esetben parlagon maradtak a földek.⁵

Mindez azt eredményezte, hogy a hazai termőterület lecsökkent. Ez a hatás néhány éven belül azonban jelentősen mérséklődött, majd szinte meg is szűnt. A földpiac idővel felélénkült, így a termelés nagyobb területen folyhatott. Hosszas előkészület után 1994-ben megszületett a termőföldre vonatkozó törvény (1994. évi LV. törvény). A törvény rendelkezései a termőföld tulajdonjogának megszerzésére vagy megszerzésének tilalmára, használatára, hasznosítására terjedtek ki. Célja az volt, hogy versenyképes mezőgazdasági termelésre alkalmas földbirtokok jöjjenek létre, és a rendszerváltás utáni szövetkezeti, privatizációs, kárpótlási törvények hatására bekövetkező birtokaprózódás hátrányos következményei a tulajdonszerkezetet ne érintsék, zavartalanul folyhasson a termelés, és a termőföld területének csökkenése ésszerű határok között maradjon, illetve a minőségének megőrzése jogi háttérrel kapjon.⁶

A 90-es évek végén már erősen érzékelhető volt a potenciális uniós csatlakozás hatása is. 1998-ban az aláírt előcsatlakozási szerződés következtében egyre több előírásnak kellett megfelelni az agrárgazdaságban. Sokkal behatároltabb lett a gazdálkodás, aminek nem is tudtak megfelelni. Igaz, hogy az uniós tagság sok előnnyel is járt, azonban a különböző támogatásokat nem mindenki tudta igénybe venni, felhasználni. Bár cél, hogy a nagyüzemeket részben kizárják, esélyeiket korlátozzák ezeknél a támogatásoknál, nagy részüket azonban az önrész mértéke, és az egyéb előfeltételek miatt csak ők tudják kihasználni.

Külkereskedelmi tekintetben is jelentős változások következtek be. A korábbi időszakban a KGST országok stabil piacot jelentettek a magyar termékek számára, de a Szovjetunió felbomlását követően ezek a biztos piacok nagyrészt elvesztek. A 90-es évek elején a nyugati országok felé nyitott Magyarország a mezőgazdasági termékek külkereskedelmét tekintve, néhány év elteltével azonban újra megerősödtek a keleti külkereskedelmi kapcsolatok. Az előcsatlakozási tárgyalásokkal párhuzamosan bővült a partnerek száma is, a 2004. évi csatlakozással pedig tagja lett az ország az Európai Uniónak, így az export nagy része a tagországok felé irányul.

2. A Városföldi Agrárgazdaság Zrt. működése

A következőkben bemutatom, hogy a fent leírt változások hogyan jelentek meg egy konkrét mezőgazdasági vállalkozás esetében. Ez a vállalkozás a Városföldi Agrárgazdaság Zrt., melynek telephelyei Városföld, Kisfái, Tiszaalpár, Tiszakécske, Nyárlőrinc és Lakitelek települések területén helyezkednek el. Székhelye Városföldön található.

Városföld Bács-Kiskun megyében, a Kecskeméti kistérségben található. A község 1952-ben lett önálló település, korábban Kecskeméthez tartozott, és a szétszórt tanyarendszer volt jellemző, ami még ma is a lakosság 14,74%-ának ad otthont. A település szempontjából meghatározó a helyi vállalkozások száma, azok gazdasági tevékenysége. A la-

kónéesség száma 2216 fő, a munkanélküliség aránya pedig a környező településekhez képest alacsonyabb, kb. 8% alatti. A kistérség földjeinek mintegy 63%-a mezőgazdasági művelés alatt áll. A vállalkozás telephelyein és Nyárlőrincen, Tiszakécskén jobb minőségű földek találhatók. Ezeken a területeken növénytermesztést folytatnak, főként szárazságtűrő gabonafélékkel, a gyengébb minőségű talajokon pedig kertgazdálkodás és gyümölcsstermesztés a jellemző. Az állattenyésztés súlya az elmúlt időszakban csökkent, azonban a vállalkozások jövedelemtermelésében nem elhanyagolható ma sem a sertés-, a szarvasmarha- és baromfitenyésztés.⁷

1.1. vállalkozás története, általános jellemzői

1951-ben állami gazdaságot hoztak létre Városföldön, 2643 ha területtel. 1959-ben hozzácsatolták a Bugaci Állami Gazdaságot 1919 hektárral, 1962-ben Kiskunfélegyházi Tangazdaság került hozzá 1804 hektárral. Szántóföldi növénytermesztés, állattenyésztés és kertészet képezte a gazdálkodás alapját. Almatárolásra nagy hűtőházat építettek. A Városföldi Állami Gazdaság így 1962-től közel 7000 hektáron gazdálkodott 1995-ig. Ebből a tulajdonviszonyok átalakulását követően a rendszerváltás idején közel 1000 ha Bugacpusztán helyezkedett el, ami egy homoki legelő volt. Magyar szürke marhát tartottak ezen a területen. Ezen a területen volt még két sertéstelep, mely később a Family-Coop Kft. tulajdona lett, a magyar szürke állományt pedig a Nemzeti Park Rt. vásárolta meg. Az állami gazdasági időszakban Városföldön volt egy 500 darabos tehenészet és egy 2000 darabos sertéstelep. Az 1990-es években átalakult a gazdaság, a terület pedig a kárpótlási törvény következtében új tulajdonosoké lett. Először Állami Gazdaság Városföldi Mezőgazdasági Részvénytársasággá alakult, majd ez felszámolási eljárás alá került és 1995. január 8-án jogutód nélkül megszűnt. Két kft. alakult a helyén, az Ezüstmező Tehenészeti és Tejtermelő Kft. és a Süldő Sertésenyésztő Kft., amik a felszámolás alatti vagyont vásárolták meg a Mezőgazdasági Rt. felszámolójától, az Unicornis-Agronomia Kft.-től.

Ezt követően a két kft.-ből 1998. január elsejével megalakult a Városföldi Agrárgazdaság Rt., Városföld székhellyel. 2000. február 28-án pedig 100%-os tulajdonban megalapította a Tiszaalpári Agrárgazdaság Kft.-t, ezzel is bővítve a gazdaságot, az egyéb bérelt területek mellett (Városföld, Borbás, Kisfái, Szentkirály). 2000-ben a Kecskeméti Törekvés Szövetkezet Kisfái szarvasmarhatelepét vásárolta meg, majd a lakiteleki Szikra Szövetkezet tehenészetét. Később két telepre koncentrálták a tehenészetet (Városföld, Lakitelek), a kisfái telepen pedig üszőnevelés folyik.

Kezdetben a részvények jelentős része társasági tulajdonban volt, 2006-tól azonban változott a tulajdoni szerkezet, a magántulajdon részaránya nőtt, és ettől az évtől működik zártkörű részvénytársaságként.

Tevékenységi körébe tartozik az állattenyésztés mellett a növénytermesztés és kertészet, a vegyes gazdálkodás, a növénytermesztési, állattenyésztési és kisegítő mezőgazdasági szolgáltatás, a mezőgazdasági termék nagykereskedelem, a külkereskedelem és a húsfeldolgozás. 2001-től keverőüzemmel is rendelkezik a vállalkozás, és ettől az évtől kezdve pecsenyekacsa nevelésbe is kezdtek. Három meghatározó terméke van, a tej, sertés és ipari takarmány keverék. Olyan gazdasági környezetben fejlesztették az állattenyésztést, amikor országosan ötödére csökkent az állatállomány a piacvesztés miatt, a termelési költségeket a piac nem ismerte el és az állami szubvenciók is alig vagy szűkösen álltak rendelkezésre.

2009-ben jelentős változás következett be a takarmánykeverő gyártástechnológiában. Ma már saját számítógépes adagolási rendszerrel készítik a gyártáshoz szükséges premix nagy hányadát, és ennek eredményeként csökkent a fajlagos előállítási költségük.

2004-től teljes mértékben az Európai Unió előírásaihoz alkalmazkodott működésben a vállalkozás. Tervek készültek a gazdaság korszerűsítésére, amit az önerőn kívül különböző támogatások felhasználásával valósítottak meg, és jelenleg is folynak a fejlesztések. A jelenlegi sertéstelep például az ország egyik legnagyobb és egyik legkorszerűbb telepe. Ismert, hogy nemcsak a magyar kormány, hanem az Európai Unió is foglalkozik a tejágazat pozíciójával és a kvótatámogatáson felül különböző címenek támogatásokat helyeztek kilátásba, melyből ez a vállalkozás is részesült.

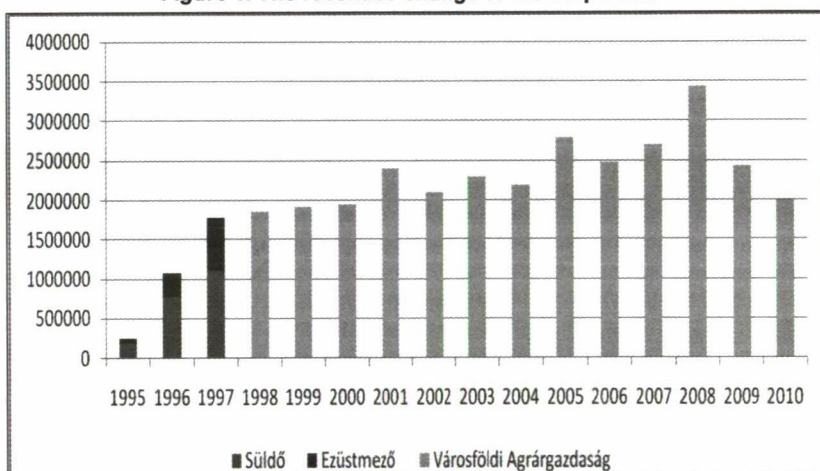
2.2. A vállalkozás gazdasági és termelési jellemzői

Az árbevételek alakulásából látható, hogy stabil teljesítményt nyújt a vállalkozás. A válság után árbevétel-csökkenés látható, azonban ez nem olyan jelentős mértékű, hogy jelentősebb gondokat okozzon a vállalkozás működésében. 1995–1998 között a már említett két kft. árbevétele látható, melyek egyesüléséből alakult ki később a Városléi Agrárgazdaság Zrt. Az átlagos árbevétel növekedése a vizsgált 15 év tekintetében 28%-os volt.

1. ábra. A vállalkozás árbevételének alakulása (ezer Ft)

[Forrás: Városléi Agrárgazdaság Zrt. éves beszámolóit (1999–2010) alapján saját szerkesztés]

Figure 1. The revenues change of the corporation

A vállalkozás árbevétele főként a növénytermesztésből, állattenyésztésből, és az ezekhez kapcsolódó melléktevékenységekből származik. Az árbevétel összetételében legnagyobb részarányt az állattenyésztés képviseli. Az ezredforduló elején még 90%-ban az állattenyésztésből származott a vállalkozás bevétele, azonban néhány év elteltével 71%-ra esett vissza egészen az elmúlt két évig. Az állattenyésztésen belül a hízósértés értékesítése a legjelentősebb, mintegy 50%-át adja az állattenyésztés bevételeinek.

Az árbevétel és a vállalkozás bemutatása alapján jól látszik, hogy egy nagygazdaságról van szó jelen esetben, melyhez jelentős foglalkoztatotti létszámra is szükség van (200–250 fő). A foglalkoztatottak 20%-a szellemi munkát végez, míg a másik része fizikai munkát. A foglalkoztatottak egy része folyamatosan ingázik, főként a szellemi foglalkoztatottakra jellemző ez, a fizikai munkát végzők helyi lakosok.

Az Európai Unió támogatási rendszerénél említettem már, hogy a nagygazdaságok nyertesei lehetnek a csatlakozásnak. Ez a vállalkozás is jelentős támogatásokat tudott le-

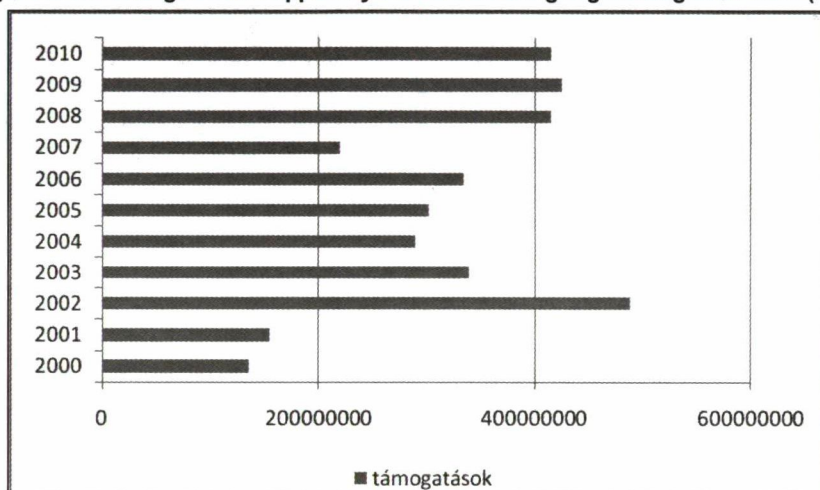

hívni, és jelenleg is különböző pályázatok elnyerésének köszönhetően modern telepek kialakítása és egyéb beruházások folynak. A támogatások mértéke már a csatlakozás előtt is jelentős volt, szerkezetük pedig a támogatási rendszernek megfelelően változott. 2004-ig főként agrárfinanszírozási, agrárpiaci, költségcsökkentő, gépvásárlási és piacra jutást elősegítő támogatásokat kapott a vállalkozás. A csatlakozás után lehetőség nyílt különböző támogatások elnyerésére, földhasználati támogatásokra, tejtermelők önkorlátozása miatti támogatásra, terület alapú támogatásokra, EMVA támogatásokra, agrár környezetgazdálkodási támogatásokra tettek szert.

2. ábra. Támogatások alakulása a Városföldi agrárgazdaságnál 2000–2010 (Ft)

[Forrás: Városföldi Agrárgazdaság Zrt. éves beszámoló (1999–2010) alapján saját szerkesztés]

Figure 2. The change of the support by the Városföldi Agrárgazdaság 2000–2010 (HUF)

Jelentős földterületekkel rendelkezik a gazdaság. Legnagyobb területen (kb. 600 ha) kukorica és őszi árpatermesztést folytatnak. A kukoricatermesztésre használt területek nagysága egyre jelentősebb arányt foglalt el a vetésterületben. Kisebb területen őszi búza, olaszperje, napraforgó, silókukorica és lucernatermesztést folytatnak. Főként takarmánynövények termesztésével foglalkoznak, a jelentős állatállomány ellátását ebből nagyrészt meg tudják oldani, így nincs szükség nagyobb mennyiségű takarmánybeszerzésére. A silókukorica termesztése a legjelentősebb. A lucerna termesztése is jelentős a vállalkozásnál, főként a takarmánynövények előállítására fektették a hangsúlyt. Napraforgó és takarmányborsó termesztése is jellemző a területeken. A búza és árpa mennyisége az országos átlagokhoz képest csekély.

1. táblázat. A legfőbb növények átlagos hektáronkénti hozama (2003–2009)

(Forrás: Városföldi Agrárgazdaság Zrt. növénytermesztési és állattenyésztési adatai alapján saját számítás)

Table 1. The average output/acre of the cardinal plants (2003–2009)

	Átlagos hozam Városföld	Átlagos hozam Magyarország
kukorica	34,94	61,31
őszi árpa	35,16	41,00
őszi búza	37,48	35,70
lucerna	23,90	12,06

Az 1. táblázatból jól látható, hogy a főbb növények terméshozama a vállalkozás földterületein hasonló értéket mutat, azonban ezen értékek az egyes növények tekintetében nem azonos jelentőséggel bírnak. Az árpa 35,16 q/ha terméshozama például jó értéknek mondható, a búza termésátlaga az országos átlaggal megegyezik, a többi növény hozama azonban átlag alatti értéket mutat. Az évek során jelentős eltérések voltak a hozamokban, ami főleg az egyes területeket ért időjárási viszonyosságoknak köszönhető. Mivel a vállalkozás telephelyei, termőföldjei egymástól viszonylag távol helyezkednek el, némileg kivédhető a természeti károk egész vállalatra történő kihatása. A fent látható hozamok kielégítik a vállalkozás takarmányszükségeit, így a némiképp alacsonyabb hozamok sem okoznak nagyobb problémát a gazdaságban.

A vállalkozás fő profilja az állattenyésztés. Legnagyobb számban sertést tenyésztnek. Ezen kívül tejelő tehén, növendék marha és itatásos borjú tenyésztéssel foglalkoznak még. Időszakosan kacsa, pulyka és liba tenyésztéssel is foglalkoztak 2005 után. Ma már csak a kacsa tenyésztés maradt meg ezek közül, mert túl idő és költségigényesnek bizonyult a másik két ágazat. A tejtermelés mennyisége olyan jelentős, hogy exportra is jut belőle. 2001 és 2004 között lecsökkent ez a mennyiség, azonban 2004 után újra jelentős mennyiség került piacra belőle. Legnagyobb felvásárlói közé tartozik a SOLE, de több külföldi vállalkozásnak is szállítanak tejet.

2.3. A vállalkozás jövője, fejlesztések

Mint azt már említettem, a vállalkozás jelentős állatállománnyal rendelkezik. Ennek el látásához egy nagy kapacitású keverőüzem áll rendelkezésre. A legyártott tápok 4–5%-a komplett premix. Négy éve létesítettek egy premix gyártó üzemet, melynek lényege, hogy az említett premixeket ne készen vásárolják a piacról, hanem az alapanyagok beszerzésével (vitaminok, aminosavak, makro elemek, mikroelemek) helyben állítsák elő az úgynevezett komplett premixeket állatfaj és korcsoport szerinti élettani igények alapján. Ezzel kilogrammonként 30–50 forint költségsökkenést lehet elérni, ami a vállalat viszonylatában évente 30–35 millió forint költségmegtakarítást jelent. Ezt a beruházást önerőből végezte el a Városléi Agrárgazdaság.

Egyéb fejlesztés a szarvasmarha ágazatban is történt. Az állatok jólléte és a nyári hőstressz enyhítése érdekében minden istállóban 5 db ventilátort helyeztek el, melyek úgynevezett ködölővel vannak ellátva, így a levegő hűtése mellett a relatív páratartalom növelésére is alkalmasak, ami közvetve a termelésre is kedvező hatással van. Ezen kívül kisebb fejőházi átalakítás is történt. Ezt 40%-os géptámogatásból, valamint 60% saját erőből finanszírozta a vállalat.

A legjelentősebb beruházás a sertéstelepi épület és technológiai átalakítás. Másfél éve kezdődött a fejlesztés, jelenleg nagyjából 2/3-os készütségi fokú a beruházás. Értéke 1,6 milliárd forint lesz, mely 48%-os támogatással valósul meg, épületenkénti elszámolással. A beruházást saját erőből kell elvégezni, mivel a támogatás utófinanszírozással bonyolódik. A beruházás lényege, hogy a padozat alatt kialakított lagúna rendszerben gyűjtik a hígtrágyát, amit gravitációs úton juttatnak egy gyűjtőaknába, ahonnan szivattyúval jut a telepen kívüli gyűjtőmedencébe. A takarmányozás pedig VEDA-típusú rendszerrel történik; egy központi takarmány konyhában a takarmánysilókban tárolt tápokból nedves takarmány készül, ami csőhálózaton keresztül jut az épületekbe és szelepeken automatikusan adagolja a vályúkba. Számítógépen épületenként és kutricánként be lehet állítani betelepítéskor egy takarmány görbét, így az állatok fejlődésével automatikusan leköveti az

állatcsoport igényét. Ha év végéig ez a beruházás elkészül, nem csak a legnagyobb, de a legkorszerűbb telep is lesz a megyében.

A fent leírt fejlesztésekből is jól látható, hogy a bevételek jelentős részét visszaforgatják, a vállalkozás fejlesztésére, korszerűsítésére fordítják.

3. Összegzés

A bemutatott Városléi Agrárgazdaság Zrt. a rendszerváltás óta az ország egészére jellemző változásokon ment keresztül, különösen megfigyelhető ez a növénytermesztés és az állattenyésztés esetében. Megfelelő példa lehet több gazdaság számára is, hogy a folyamatos támogatási lehetőségeket hogyan kell a lehető legjobban felhasználni, és hogy milyen formában a leggazdaságosabb agrártermelést folytatni. A kisgazdaságok számára azonban ez az út nem járható. Az ilyen volumenű fejlődés, fejlesztési lehetőségek kihasználása jelentős mértékű tőkét és géppálmányt feltételez, viszont a nagyobb gazdaságok számára követendő példa lehet ez a vállalkozás.

Összességében elmondható, hogy a rendszerváltás óta végbement átalakulás a vállalkozás tekintetében sikeresnek bizonyult. Az átalakulás kezdeti nehézségei után folyamatos terület és bevétel növekedés tapasztalható, jelentős fejlesztéseket hajtottak végre, ami nagyban segíti a termelés korszerű működtetését. Jelentős szerepe van a terület gazdasági életében, a foglalkoztatásban, és a Mercedes-Benz Manufacturing Hungary Kecskemétre települése várhatóan fellendíti majd a környék gazdaságát, és a földek értéke is jelentősen megnő majd, melynek kezdeti jelei már ma is érezhetőek.

A magyar mezőgazdaság számára kiutat jelenleg a támogatásokon kívül a koncentráció jelentheti. A kisgazdaságok önmagukban nem lehetnek versenyképesek. Nem lehet felhalmozni a tőkét, a szakértelmet, a technológiát, ami nélkülözhetetlen a hatékony termeléshez a kisüzemeknél. A foglalkoztatás tekintetében is a nagyüzem előnyösebb, amely diverzifikáltabban tud termelni és könnyebben tud termékpálya-láncolatokat kiépíteni. A „szántóföldtől az asztalig” termelési folyamatot a magyar gazdaságoknál is alkalmazni kell, erre már néhány példa van is az országban, azonban elterjedtsége még nem megfelelő a fejlett országokhoz képest.

Az Európai Unió által felkínált lehetőségek nem minden esetben vannak összhangban a hazai lehetőségekkel, igényekkel. A nyugat-európai országokban működő modell, hazánkban nem alkalmazható. A magyar agrárium tőkeszegény, a birtokrendszer elaprózott és technológiailag elmaradott, jelen állapotában csak a nagyvállalkozások életképesek. Szükség lenne egyrészt a magyar mezőgazdaság részéről egy koncentrációs folyamatra, másrészt az uniónak is figyelembe kellene vennie a közép-kelet-európai sajátosságokat, melyek az elmúlt húsz évben sok változáson mentek keresztül. Mindkét fél szükséges a sikeres magyar mezőgazdaság kialakításához, a két rendszer közötti középút megtalálása lenne a cél. Jelenleg az együttműködés és az összefogás hiányzik. E nélkül nem lesz a magyar mezőgazdaság életképes, melynek beláthatatlan következményei lehetnek gazdasági, társadalmi és ökológiai szempontból egyaránt.

Jegyzetek

1. Buday-Sántha Attila (2001): Agrárpolitika – vidékpolitika: A magyar agrárgazdaság és az Európai Unió, Budapest; Pécs: Dialóg Campus.
2. Burgerné Gimes Anna (1993): A mezőgazdasági privatizáció és átalakulás a közép-kelet-európai országokban, különös tekintettel Magyarországra, Budapest: Gazdálkodás, (37. évf.) 11. sz. pp. 1–7.
3. Szénay László, Villányi László (2000): Agrárgazdaságtan, Budapest: Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó.
4. Fekete József [szerk.] (2009): A szövetkezetek szabályozása Magyarországon: (1875–2008), Budapest: Szövetkezeti Kutató Intézet.
5. Somai Miklós (2004): A magyar mezőgazdaság átalakulása I., Budapest: MTA Világgazdasági Kutatóintézete, Műhelytanulmányok 64. szám.
6. Mezőgazdasági jogszabályok honlapja: <http://gtr.uw.hu/tv.htm>.
7. Városhöld honlapja: Városhöld település Önkormányzat Képviselő-testületének Gazdasági Programja 2011–2014. évre, <http://www.varosfold.hu/hirek.php4#h107>.

Felhasznált irodalom

- Buday-Sántha Attila (2001): Agrárpolitika – vidékpolitika: A magyar agrárgazdaság és az Európai Unió, Budapest; Pécs: Dialóg Campus.
- Burgerné Gimes Anna (1993): A mezőgazdasági privatizáció és átalakulás a közép-kelet-európai országokban, különös tekintettel Magyarországra, Budapest: Gazdálkodás, (37. évf.) 11. sz. pp. 1–7.
- Fekete József [szerk.] (2009): A szövetkezetek szabályozása Magyarországon: (1875–2008), Budapest: Szövetkezeti Kutató Intézet.
- Mezőgazdasági jogszabályok honlapja: <http://gtr.uw.hu/tv.htm> – 2011. február 19.
- Somai Miklós (2004): A magyar mezőgazdaság átalakulása I., Budapest: MTA Világgazdasági Kutatóintézete, Műhelytanulmányok 64. szám.
- Szénay László, Villányi László (2000): Agrárgazdaságtan, Budapest: Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó.
- Városhöld honlapja: Városhöld település Önkormányzat Képviselő-testületének Gazdasági Programja 2011–2014. évre – <http://www.varosfold.hu/hirek.php4#h107> – 2011. május 6.
- Városhöldi Agrárgazdaság Zrt. éves beszámoló (1999–2010), Városhöld.
- Városhöldi Agrárgazdaság Zrt. növénytermesztési és állattenyésztési adatai (1999–2010), Városhöld.